



TALOUSPOLITIIKAN EU-OHJAUSJAKSO – TIETOKOOSTE

TYÖMARKKINOIDEN VAATIMAT TAIDOT

1. JOHDANTO

Kilpailukyky ja työllistyvyys edellyttävät osaamista. Sitä mukaa kun rakenteelliset muutokset, kuten globalisaatio ja tekniikan kehitys, etenevät, tuottavuuden kasvun ja hyvien työpaikkojen turvaaminen vaatii yhä kehittyneempiä ja työmarkkinoiden kannalta relevantimpia taitoja.

Tässä tietokoosteessa tarkastellaan taitoja, jotka liittyvät suoraan työmarkkinoiden tarpeisiin. Korkeasteen ja perusasteen koulutusta tarkastellaan kattavammin tietokoosteissa *Korkea-asteen tutkinnot* ja *Koulutuksen keskeyttäjä*.

2. HAASTEIDEN TUNNISTAMINEN

2.1. Perustaidot

Riittävät perustaidot (luku- ja kirjoitustaito, laskutaito sekä luonnontieteiden ja tekniikan tuntemus) ovat välttämättömiä niin työmarkkinoille pyrkiville nuorille kuin aikuisille, jotka haluavat säilyttää laadukkaan ja vakaan työpaikan. Nämä perustaidot kuitenkin puuttuvat suurelta osalta (noin 20–25 prosentilta) perusasteen koulutuksessa olevista nuorista (vuoden 2015 PISA-tulosten mukaan)¹ ja työikäisistä aikuisista (vuoden 2012

PIAAC-tulosten mukaan)². Taitojen puutteellisuuden vuoksi näiden nuorten ja aikuisten on vaikeampaa saada vakituinen työpaikka ja osallistua taloudelliseen ja sosiaaliseen elämään yleensä.

Monissa EU-maissa erittäin suuri osa 15-vuotiaista on edelleen perustaidoissa ”heikosti suoriutuvia”³. Näillä oppilailla tulee todennäköisesti olemaan suuria vaikeuksia myöhemmissä opinnoissa, työmarkkinoilla ja jokapäiväisessä elämässä.

Eniten heikosti suoriutuvia on matematiikassa, noin 22 prosenttia EU:n tasolla. Vain kolme jäsenvaltiota on alittanut 15 prosentin tavoitearvon⁴, joskin 12 jäsenvaltiota onnistui pienentämään heikosti suoriutuvien osuutta vuosina 2012–2015 (kuviot 1).

Lukutaidossa ja luonnontieteiden tuntemuksessa tulokset ovat hiukan

¹ PISA (Programme for International Student Assessment) on OECD:n kansainvälinen oppimistulosten arviointiohjelma. Katso lisätietoja taitotasojen määrittelystä osoitteesta <http://www.oecd.org/pisa/test/>

² PIAAC (Programme for the International Assessment of Adult Competencies) on OECD:n kansainvälinen aikuisten perustaitoja arvioiva tutkimus. Katso lisätietoja taitotasojen määrittelystä osoitteesta <http://www.oecd.org/skills/piaac/>

³ Heikosti suoriutuviksi katsotaan oppilaat, joiden tulos jäi alle taitotason 2 jollakin PISA-testin osa-alueella (lukeminen, matematiikka tai luonnontiede).

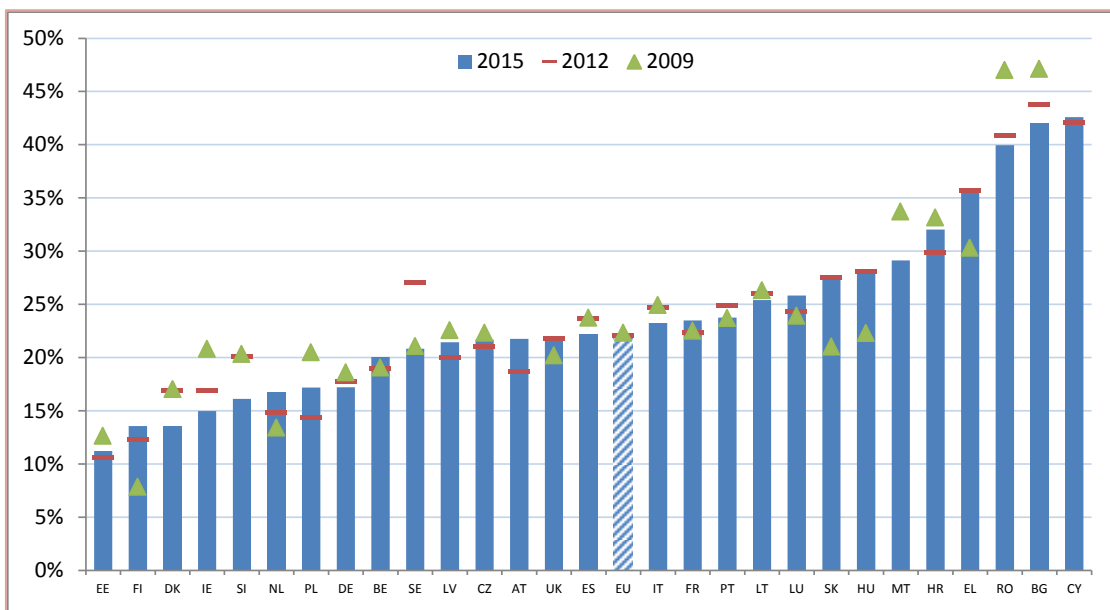
⁴ Eurooppalaisen koulutusyhteistyön strategisten puitteiden (‘ET 2020’) mukaisesti jäsenvaltiot sopivat, että luku- ja laskutaidossa ja luonnontieteissä heikosti suoriutuvien 15-vuotiaiden osuus pitää saada vuoteen 2020 mennessä alle 15 prosenttiin.

parempia mutta ovat heikentyneet selvästi ajan kuluessa.

Bulgariassa, Romaniassa ja Kyproksella tulokset ovat heikkoja näillä kaikilla kolmella osa-alueella, erityisesti matematiikassa, jossa heikosti suoriutuvia on yli 40 prosenttia oppilaista. Yleisellä tasolla voidaan sanoa, että maissa, joissa on PISA-testien mukaan suhteessa vähemmän heikosti suoriutuvia oppilaita, on myös suhteessa enemmän huippuosaajia, toisin sanoen oppilaita, jotka ovat vähintään taitotasolla 5. Tämän perusteella näyttää siltä, että näiden maiden koulutusjärjestelmät ovat yleisesti ottaen tehokkaampia, pikemmin kuin siltä, että näissä maissa tietoisesti panostettaisiin huippuoppilaisiin tasa-arvoisuuden kustannuksella.

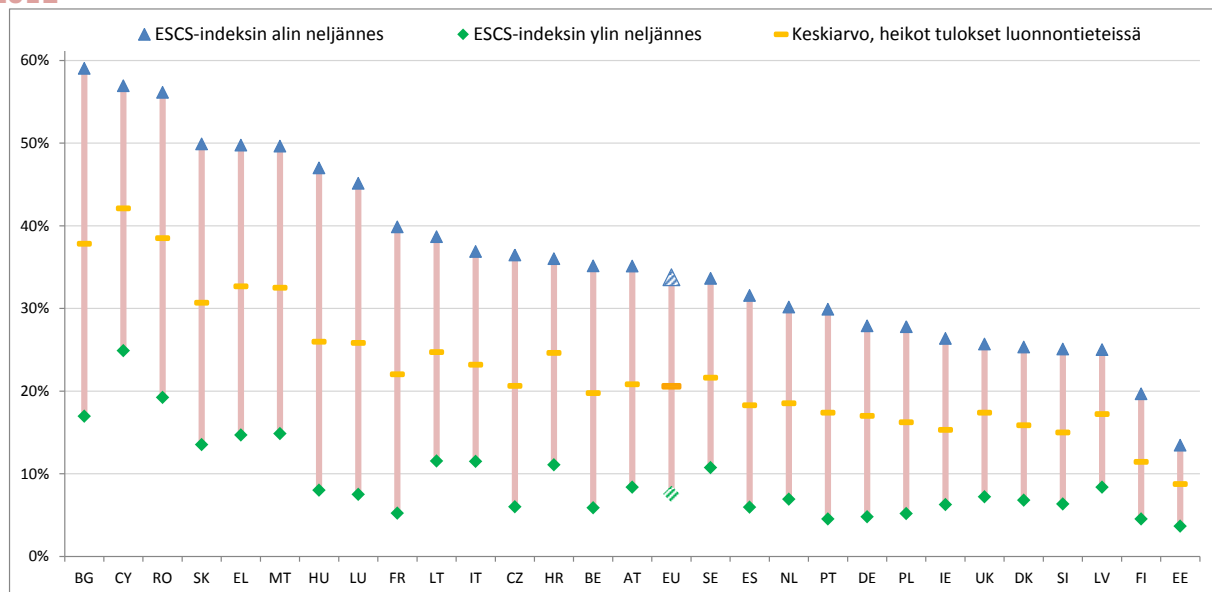
Koulutusjärjestelmät eivät pysty vielä vähentämään eriarvoisuutta tehokkaasti. Lukutaidossa heikosti suoriutuvien poikien osuus (23,5 prosenttia) on paljon suurempi kuin tyttöjen osuus (15,9 prosenttia), vaikka sukupuolierot lukutaidossa tasaantuvatkin yleensä myöhemmässä iässä, kuten 16–24-vuotiaita koskevat PIAAC-tiedot osoittavat. Kahdella muulla perustaitojen osa-alueella poikien ja tyttöjen väliset erot ovat pienempiä. Sosioekonominen tausta on edelleen yksi tärkeimpiä tekijöitä, jotka vaikuttavat taitojen oppimiseen koulussa. Sosioekonomisesti heikoimpaan neljännekseen kuuluvissa oppilaissa on huomattavasti enemmän luonnontieteissä heikosti suoriutuvia kuin sosioekonomisesti parhaassa asemassa olevaan neljännekseen kuuluvissa oppilaissa (kuvio 2).

Kuvio 1 – Matemaattisissa taidoissa heikosti suoriutuvien oppilaiden osuudet PISA-testeissä eri vuosina



Lähde: OECD (PISA).

Kuvio 2 – Sosioekonomisen taustan vaikutus suoriutumiseen matemaattisissa taidoissa, 2012



Lähde: OECD (PISA).

Se, että eurooppalaiset koulutusjärjestelmät eivät pysty tarjoamaan tärkeimpiä perustaitoja 20 prosentille oppilaista, kulkee käsi kädessä korkeiden vaihtoehtokustannusten kanssa. Tämä osoittaa, kuinka suuresta haasteesta koulutusjärjestelmien kehittämisessä on kysymys. Samalla se kuitenkin myös tuo esiin, kuinka valtavasti kasvua ja työllisyyttä voitaisiin parantaa, jos tällaisten oppilaiden – joiden työllistyminen tulee todennäköisesti olemaan hyvin vaikeaa – osuutta saataisiin vähennettyä.

PIAAC:n tutkimukseen osallistuneissa EU-maissa työikäisistä eli 16–65-vuotiaista aikuisista keskimäärin 43 prosentilla oli keskitasoinen tai korkeatasoinen luku- ja kirjoitustaito (tasot 3–5). Tämä osuus on selvästi OECD:n keskiarvoa (49 prosenttia) pienempi.

Lisäksi tutkimukseen osallistuneissa maissa viidesosalla aikuisista on heikkotasoinen luku- ja kirjoitustaito. Laskutaidossa heikosti suoriutuvia on peräti neljäsosa. Korkeatasoisten taitojen osalta vain muutama jäsenvaltioista ylittää samalle tasolle kuin parhaat EU:n ulkopuoliset maat, kuten Japani. Muissa suurissa Euroopan ulkopuolisissa maissa, kuten Kanadassa

ja Yhdysvalloissa, tulokset ovat samaa tasoa kuin monissa EU-maissa.

Taidot kuitenkin jakautuvat EU:n jäsenvaltioiden välillä hyvin epätasaisesti. Laajasti ottaen jäsenvaltiot voidaan jakaa kolmeen ryhmään:

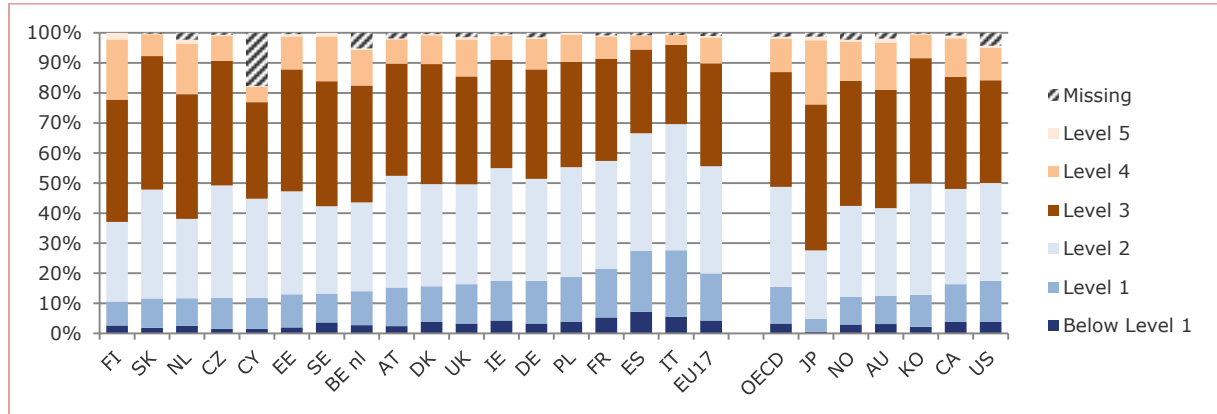
- 1) maat, joissa on suuri osuus keskitason ja huipputason suoriutujia ja vain vähän heikosti suoriutuvia (esimerkiksi Alankomaat, Suomi, Ruotsi ja Belgian flaaminkielinen alue),
- 2) maat, joiden tulokset eivät eroa merkittävästi OECD:n keskiarvosta ja
- 3) maat, joissa on suhteessa vähän keskitason ja huipputason suoriutujia ja hyvin suuri osuus heikosti suoriutuvia (Espanja ja Italia).

Joissain maissa hyvin heikosti suoriutuvat kuuluivat pääasiassa vanhempiin ikäryhmiin, mutta eräissä maissa (esimerkiksi Kyproksella ja Yhdistyneessä kuningaskunnassa) melko heikkoja tuloksia oli myös nuoremmilla osallistujilla. Tutkimustulokset vahvistavat lisäksi, että osaaminen on selvästi yhteydessä vanhempien koulutustasoon ja maahanmuuttajataustaan. Vaikutussuhde ei kuitenkaan ole yhtä vahva kaikissa maissa.

PIAAC-tulokset osoittavat myös, että maiden välillä on merkittäviä eroja siinä, minkälainen taitotaso vastaavan tutkinnon suorittaneilla henkilöillä on. Esimerkiksi suomalaisilla, alankomaalaisilla ja ruotsalaisilla

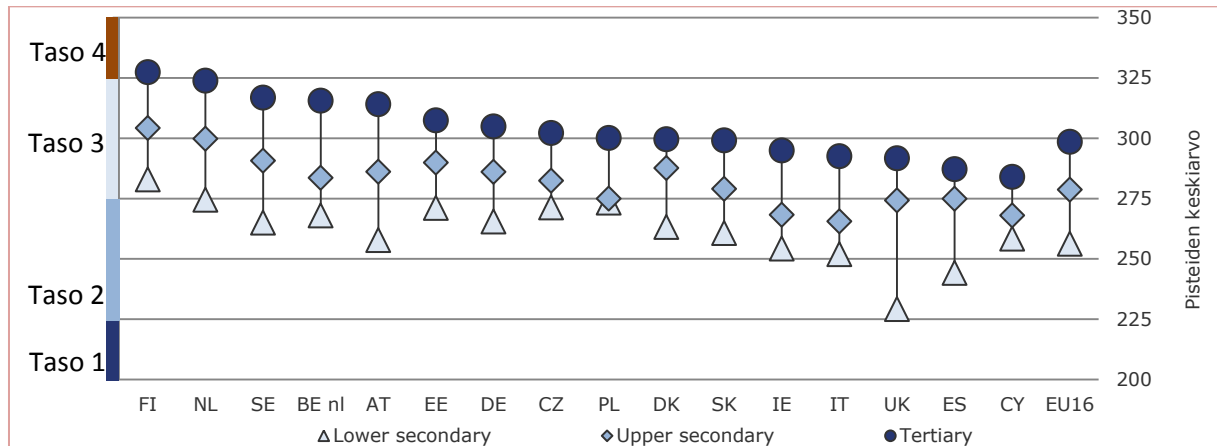
nuorilla, jotka ovat suorittaneet vain keskiasteen tutkinnon, on keskimäärin paremmat taidot kuin korkea-asteen suorittaneilla espanjalaisilla ja kyproslaisilla nuorilla.

Kuvio 3 – Osuus 16–65-vuotiaasta väestöstä kullakin luku- ja kirjoitustaidon taitotasolla, 2012



Lähde: OECD (PIAAC). Huomautus: Maiden järjestys perustuu tason 1 ja sitä alemman tason yhteenlaskettuun tulokseen. Puuttuu: Eivät ole tehneet testiä.

Kuvio 4 – Keskimääräinen luku- ja kirjoitustaito (16–29-vuotiaat) koulutustason mukaan, 2012



Lähde: OECD (PIAAC). Huomautus: Maiden järjestys perustuu korkea-asteen suorittaneiden keskimääräiseen tulokseen.

2.2. Laaja-alaiset taidot

Laaja-alaiset⁵ taidot ovat taitoja, joiden

Uudet työskentelytavat ja toistuvat työpaikan vaihdokset (sekä pakon sanelemat että toivotut) edellyttävät aiempaa enemmän erilaisia taitoja.

avulla on mahdollista löytää työtä ja elinkeino eri aloilta – sekä nykyiseltä että aiemmilta aloilta. Nykyään 40 prosenttia työnantajista ilmoittaa, että heillä on vaikeuksia löytää työntekijöitä, joilla on tarvittavat taidot, ja useimmat heistä katsovat hakijoilta puuttuvan erityisesti laaja-alaisia⁶ taitoja.

Yli puolet EU:n työntekijöistä tarvitsee työssään vieraan kielen taitoja, vaikka vieraan kielen taitovaatimukset painottuvatkin tietentyyppeihin töihin. Kuitenkin vain 42 prosenttia teini-ikäisistä koululaisista hallitsee hyvin ensimmäisen vieraan kieltensä⁷.

Vaikka työnantajat arvostavat työntekijöitä, jotka ovat aloitteellisia ja joilla on kykyä sopeutua haasteisiin ja muuttuviin olosuhteisiin⁸, EU:n väestön yrittäjätaidot ovat yhä melko heikot. Vain muutamassa jäsenvaltiossa yli puolet aikuisväestöstä katsoo omaavansa yrityksen perustamisessa tarvittavat taidot ja tietämyksen⁹.

Lisäksi vain puolet 15 vuotta täyttäneistä EU:n kansalaisista katsoo kouluopetuksen auttaneen heitä

kehittämään aloitteellisuutta ja yrittäjähenkisyyttä (katso kuvio 5)¹⁰.

2.3. Osaamisen kohtaanto-ongelma

Osaamisen kohtaanto-ongelma tarkoittaa tilannetta, jossa taitojen kysyntä ja tarjonta työmarkkinoilla eivät vastaa toisiaan. Toisin sanoen työnhakijoiden tai työntekijöiden työmarkkinoilla tarjoamat taidot eivät vastaa niitä taitoja, joita työnantajat tarvitsevat. Kohtaanto-ongelma on monimuotoinen ja voi pitkään jatkuessaan aiheuttaa lyhyellä ja pitkällä aikavälillä taloudellisia ja sosiaalisia haittoja työntekijöille, työnantajille ja yhteiskunnalle.

⁵ Yksilön taidot, jotka ovat hyödyllisiä muiden töiden ja elinkeinojen kannalta kuin niiden, joita hän tällä hetkellä harjoittaa tai on hiljattain harjoittanut. Nämä taidot on voitu hankkia myös työn ulkopuolisessa tai vapaa-ajan toiminnassa tai koulutuksen kautta. Yleisemmin ottaen laaja-alaiset taidot ovat taitoja, jotka on opittu tietyssä yhteydessä tai tietyn tilanteen tai ongelman ratkaisemiseksi ja jotka ovat siirrettävissä toiseen yhteyteen.

⁶ OECD/Euroopan unioni, *The Missing Entrepreneurs 2015: Policies for Self-Employment and Entrepreneurship*, OECD Publishing, 2015.

⁷ EU:n osaamispanoraama (2014) *Foreign languages Analytical Highlight*, Euroopan komissiolle laatineet ICF GHK ja Euroopan ammatillisen koulutuksen kehittämiskeskus.

⁸ OECD/Euroopan unioni, *The Missing Entrepreneurs 2015: Policies for Self-Employment and Entrepreneurship*, OECD Publishing, 2015.

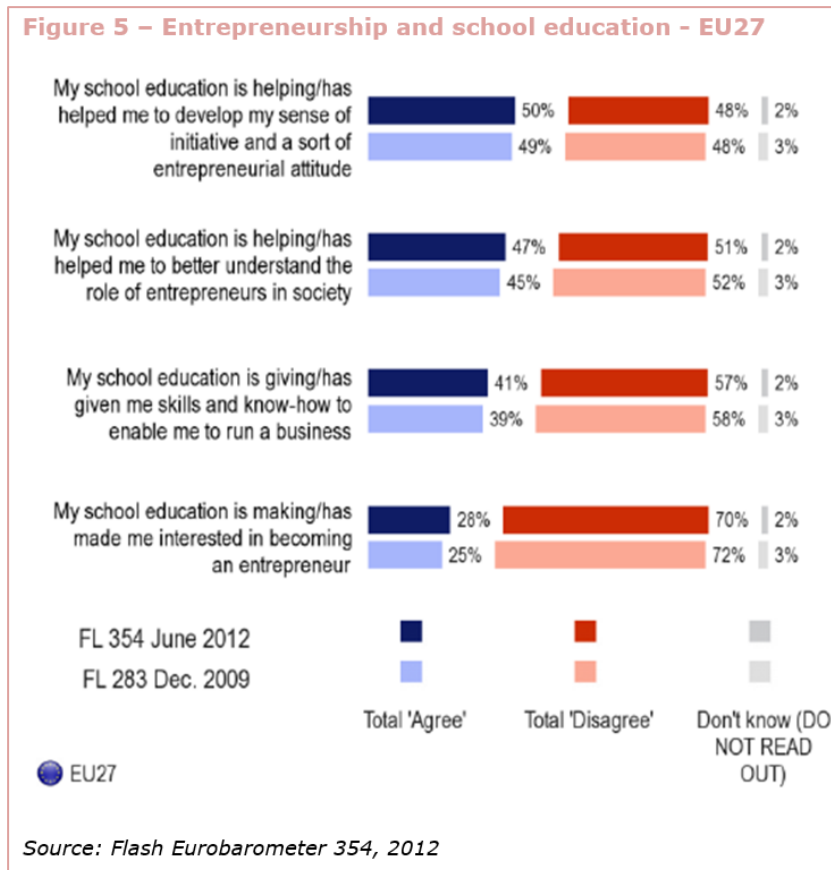
⁹ Kelley D., Singer S., Herrigton M., *2015/16 Global Report*, Global Entrepreneurship Monitor.

¹⁰ Euroopan komissio, Flash-eurobarometri nro 354, *Entrepreneurs in the EU and beyond*, 2012.

Päätäjät ja tutkijat kohdistavat huomionsa kolmeen keskeiseen ulottuvuuteen:

- 1) makrotaloudellinen kohtaanto-ongelma eli tarjolla olevien töiden vaatimien taitojen ja työttömien omaamien taitojen väliset erot eri tutkintotasoilla,
- 2) erityistaitojen vaje eli työnantajien vaikeus löytää työntekijöitä, joilla olisi tietty taito tai ammatti ja
- 3) kohtaanto-ongelma työssä eli työhön palkattujen henkilöiden taitojen ja heidän työnsä edellyttämien taitojen väliset erot¹¹. EU-ohjauksen kannalta hyödyllisimpiä voivat olla kohtaanto-ongelman makrotaloudelliset indikaattorit, sillä ne ovat luotettavampia, useammin saatavilla ja vahvemmin kytköksissä keskeisiin poliittisiin ongelmiin, kuten pitkäaikaiseen ja rakenteelliseen työttömyyteen.

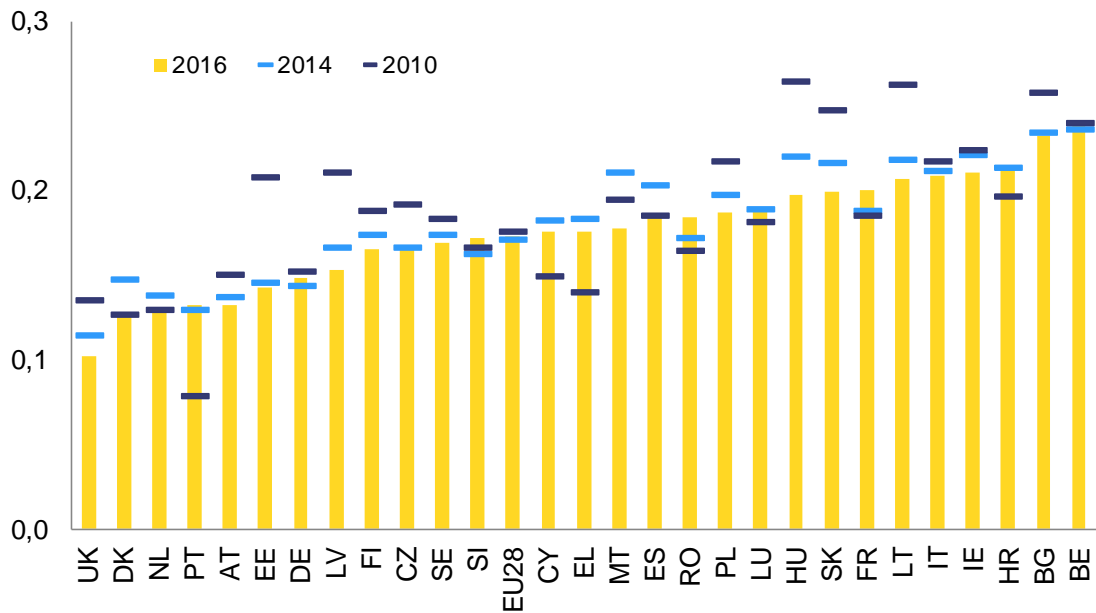
Yksi tapa mitata makrotaloudellista kohtaanto-ongelmaa on tarkastella sitä, miten eri taitoryhmiin kuuluvien henkilöiden (korkeasti koulutettujen, koulutukseltaan keskitasoisten ja heikosti koulutettujen henkilöiden) työllisyysasteet poikkeavat koko väestön työllisyysasteesta tietyssä maassa ja tietyssä vuonna. Mitä suurempi poikkeama (suhteellinen hajonta) on, sitä suurempi on makrotaloudellinen kohtaanto-ongelma. Kuviossa 6 ilmenee, miten EU:n jäsenvaltiot suhteutuvat toisiinsa tältä osin. Työllisyysasteen hajonta on hyvin suurta Belgiassa, Bulgariassa, Kroatiassa, Irlannissa ja Italiassa. Useimmissa tapauksissa se on seurausta vähän koulutettujen työntekijöiden matalasta työllisyysasteesta (erityisesti suhteessa korkeasti koulutettuihin työntekijöihin). Taustalla vaikuttavien tekijöiden ymmärtäminen vaatii tarkempaa maakohtaista tarkastelua, mutta myös



¹¹ Yksityiskohtainen tarkastelu esitetty teoksessa Kiss, A. ja Vandeplas, A. (2015) Measuring Skills Mismatch. Analytical Webnote 7/2015, DG EMPL.

suuntausten tutkiminen pitkällä aikavälillä on hyödyksi.

Kuvio 6 – Työllisyysasteiden suhteellinen hajonta koulutustason mukaan

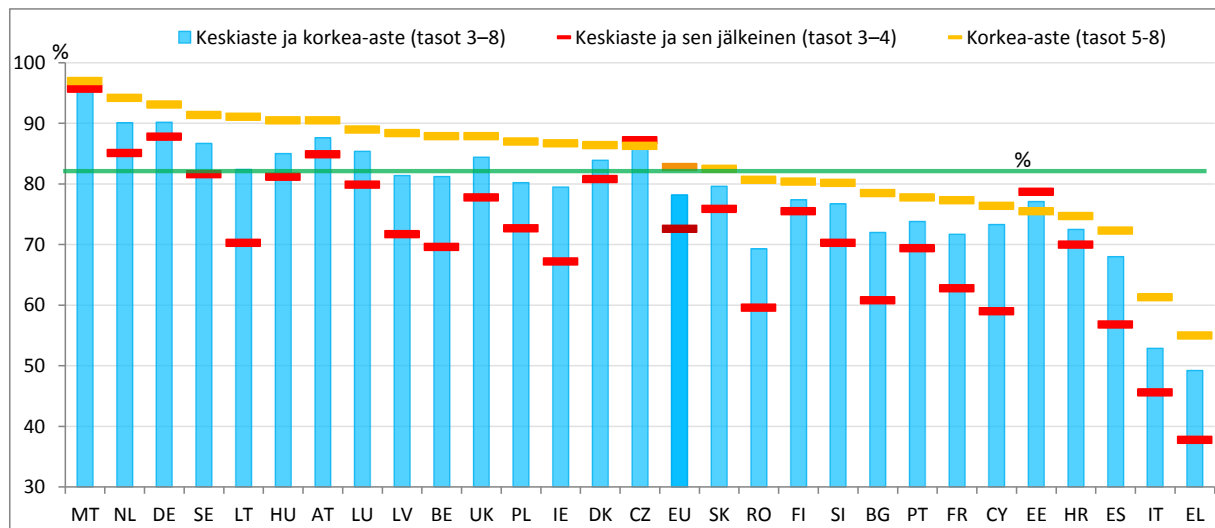


Lähde: Eurostatin tietoihin perustuvat omat laskelmat. Vuotuinen keskiarvo perustuu neljän vuosineljänneksen keskiarvoihin.

Vaikka työmarkkinoiden näkymät ovat heikentyneet kriisin aikana myös korkeasteen tutkinnon suorittaneilla, nuorten on kuitenkin helpompaa siirtyä koulutuksesta työelämään, mikäli heille on välitetty tarpeelliset tiedot, taidot ja asenteet. Kuviossa 7 esitetään

vastavalmistuneiden nuorten työllisyysaste suhteessa neuvoston vuonna 2012 asettamaan viitearvoon, jonka mukaan vähintään 82 prosentin vastavalmistuneista nuorista pitäisi olla työllistyneitä vuoteen 2020 mennessä.

Kuvio 7 – Työllistyvyys: vastavalmistuneiden 20–34-vuotiaiden työllisyysasteet, 2016



Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus

Vastavalmistuneiden nuorten työllisyysaste on ollut EU:ssa viime

aikoina vähittäisessä kasvussa, ja vuonna 2016 työllisyysaste nousi koko

EU:ssa 78,2 prosenttiin. Keskiasteen suorittaneiden työllisyysaste on noussut vuodesta 2013 lähtien 3,2 prosenttiyksikköä, kun taas korkea-asteen suorittaneiden työllisyysaste on noussut 2,1 prosenttiyksikköä. Korkea-asteen suorittaneilla nuorilla on siis 10 prosenttiyksikköä parempi työllistyvyys kuin keski-asteen suorittaneilla. Tilanne on sama kaikissa jäsenvaltioissa Viroa ja Tšekkiä lukuun ottamatta.

Ammatillisen koulutuksen osalta Yhteisen tutkimuskeskuksen tekemä tutkimus¹² osoittaa, että monissa EU-maissa ammatillisen keskiasteen koulutuksen suorittaneilla on korkeampi työllisyysaste kuin yleissivistävän keskiasteen koulutuksen suorittaneilla. Lisäksi pienempi osuus heistä on työttömänä tai työvoiman ulkopuolella¹³. OECD:n analyysi¹⁴ vahvistaa, että henkilöillä, joilla on ammatillinen keskiasteen koulutus tai ammatillinen keskiasteen jälkeinen koulutus, joka ei ole korkea-asteen koulutusta, on suurempi todennäköisyys työllistyä (kuvio 9) mutta hiukan heikommat tuntiansiot.

Erot ovat pieniä erityisesti sukupuolen mukaan tarkasteltuina. ISCED-tasolla 5 korkea-asteen koulutus tuo merkittävää etua ansioiden ja työllistymisen suhteen.

3. HAASTEISIIN VASTAAMISEKSI KÄYTETTÄVISSÄ OLEVIEN POLITIIKAN KEINOJEN TUNNISTAMINEN

Riittävä investoiminen koulutuksellisiin ja rakenteellisiin uudistuksiin, joilla

¹² Yhteisen tutkimuskeskuksen Elinikäisen oppimisen tutkimusyksikkö CRELL (2015): Education and youth labour market outcomes: the added value of VET. Tekninen katsaus; perustuu Eurostatin työvoimatutkimuksesta tehtyyn otteeseen vuoden 2014 kolmannen neljänneksen osalta.

¹³ Mitattu sellaisten 20–34-vuotiaiden työllistyneiden henkilöiden osuutena, joiden korkein koulutusaste on keskiaste tai keskiasteen jälkeinen koulutus, joka ei ole korkea-asteen koulutusta (ISCED 3–4).

¹⁴ OECD (2015): The effects of vocational education and training on adult skills and wages. What can we learn from PIAAC?

kehitetään koulutusjärjestelmien tehokkuutta ja vaikuttavuutta, voi parantaa **perustaitoja**. Heikosti suoriutuvien nuorten määrän vähentäminen edellyttää osallistavia politiikkoja, jotka kohdennetaan heikoista sosioekonomisista taustoista tai erilaisista kielellisistä taustoista tulevien oppilaiden tulosten parantamiseen.

Ammatillisen peruskoulutuksen katsotaan kehittävän työkohtaisia ja laaja-alaisia taitoja, jotka mahdollistavat työllistymisen koulutuksen jälkeen, sekä ylläpitävän ja päivittävän työvoiman taitoja. Ammatillisiin koulutusohjelmiin osallistuu 13 miljoonaa oppijaa vuosittain. Tästä huolimatta työmarkkinoiden näkymät osoittavat, että useissa jäsenvaltioissa tulee olemaan pulaa ammatillisen koulutuksen suorittaneista¹⁵.

Vastavalmistuneet, jotka ovat suorittaneet ammatillisen tutkinnon keskiasteen koulutuksessa tai keskiasteen jälkeisessä koulutuksessa, joka ei ole korkea-asteen koulutusta, siirtyvät yleensä helpommin koulutuksesta työmarkkinoille. Lisäksi heillä on parempi työllisyysaste kuin vastaavan tasoisen yleissivistävän koulutuksen suorittaneilla. Tästä huolimatta monet nuoret ja heidän vanhempansa eivät pidä ammatillista koulutusta yhtä houkuttelevana kuin akateemista koulutusta.

Ammatillisten ohjelmien houkuttelevuutta ja relevanssia työmarkkinoiden kannalta voitaisiinkin kehittää vielä huomattavasti. Vain harvat jäsenvaltioissa tarjottavista koulutusohjelmista hyödyntävät työssäoppimismahdollisuudet täysipainoisesti. Myös mahdollisuudet siirtyä ammatillisesta koulutuksesta korkea-asteen koulutukseen ovat yhä puutteelliset.

Koulutuksen laadun osalta jokaisen ammatillista koulutusta suorittavan

¹⁵ Euroopan parlamentti (2015), *Labour market shortages in the European Union* (<http://www.europarl.europa.eu/thinktank/fi/home.html>).

pitäisi valmistautua elämään ja työskentelemään entistä globaalimmassa yhteiskunnassa muun muassa opiskelemalla vieraita kieliä.

Noin 50 prosenttia EU:n opiskelijoista, jotka ovat ilmoittautuneet keskiasteen, sen jälkeiseen tai alimman korkea-asteen koulutukseen, osallistuu ammatilliseen koulutukseen. Tämä tekee ammatillisesta koulutuksesta keskeisen taitojen ja osaamisen lähteen EU:n talouksille.

Siksi on välttämätöntä, että ammatillisen peruskoulutuksen järjestelmät tarjoavat työnantajien tarpeisiin vastaavat ja riittävät perustaidot, laaja-alaiset taidot ja ammatilliset taidot. Niiden tulisi myös tarjota oppijoille edellytykset jatkaa oppimista myöhemmässä elämänvaiheessa ja hallita siirtymät koulutuksesta työelämään sekä työpaikasta toiseen tai työttömyydestä työllisyyteen.

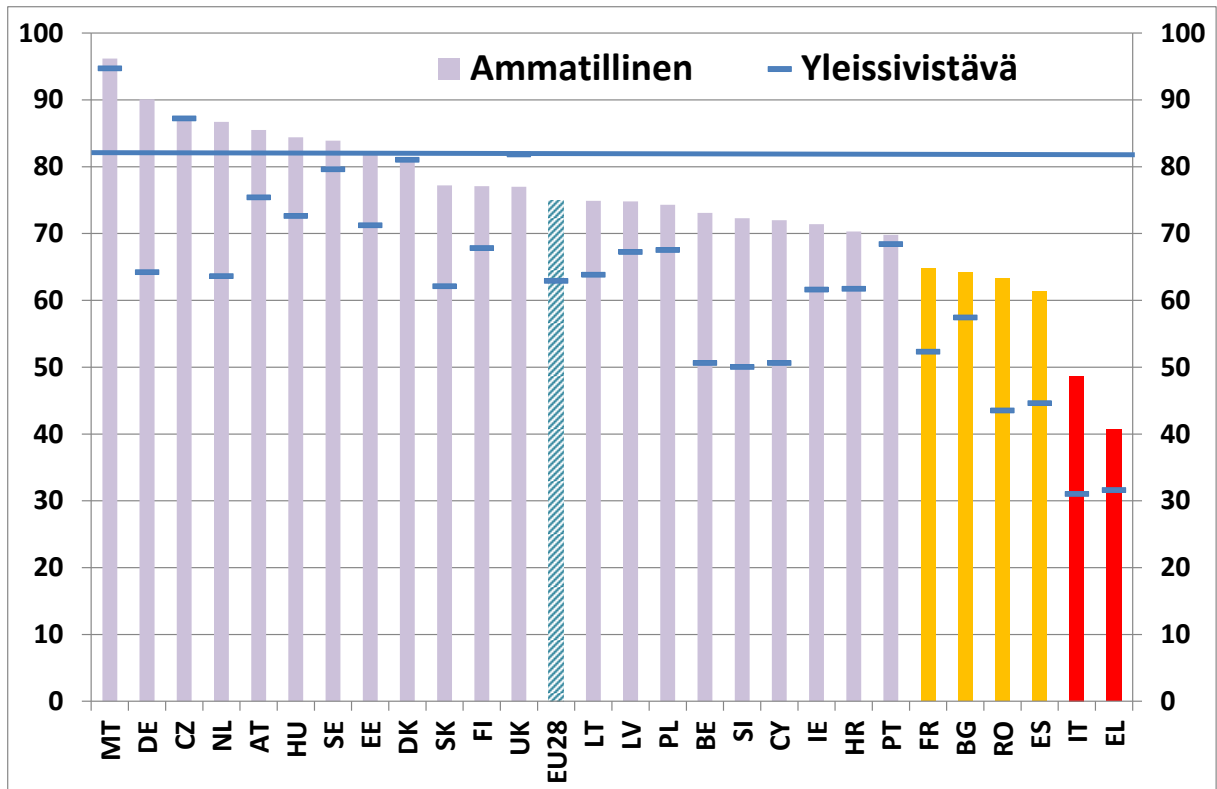
Koulutuksen merkitys työmarkkinoiden kannalta, nuorten työllisyysasteet ja

siirtyminen koulutuksesta työhön ovat olleet taloudellisten ja alakohtaisten politiikkojen keskipisteessä viime vuosien aikana.

Niille, jotka päättävät peruskoulutuksensa keskiasteen tai keskiasteen jälkeiseen koulutukseen, joka ei ole korkea-asteen koulutusta, ammatillinen koulutus näyttää poikkeuksetta takaavan helpomman siirtymän työmarkkinoille kuin yleissivistävä keskiasteen koulutus tai keskiasteen jälkeinen koulutus, joka ei ole korkea-asteen koulutusta, mikäli sen jälkeen ei suoriteta korkea-asteen tutkintoa.

Vastavalmistuneilla ammatillisen koulutuksen suorittajilla oli EU:ssa 75 prosentin kokonaistyöllisyysaste vuonna 2016. He olivat siis työllistyneet paremmin kuin vastavalmistuneet yleissivistävän keskiasteen koulutuksen suorittajat (62,9 prosenttia) (kuviot 8).

Kuvio 8 – Keskiasteelta ja keskiasteen jälkeisestä koulutuksesta, joka ei ole korkea-asteen koulutusta, hiljattain valmistuneiden työllisyysaste, 2016



Lähde: Eurostat (työvoimatutkimus, 2016) Sähköinen tietokoodi: edat_lfse_24.

Indikaattorilla mitataan sellaisten 20–34-vuotiaiden työllisyysastetta, jotka ovat suorittaneet 1–3 vuotta ennen kyselyä keskiasteen tutkinnon (ISCED 3) tai erikoisammattitutkinnon (ISCED 4), niihin samaan ikäryhmään kuuluviin nähden, jotka eivät ole tällä hetkellä missään virallisessa tai epävirallisessa yleissivistävässä tai ammatillisessa jatkokoulutuksessa.

Yleisesti katsoen tämä osoittaa, että ammatillinen koulutus on hyvä vaihtoehto niille nuorille, jotka eivät aio jatkaa korkea-asteen opintoihin. Keskimääräiset tulokset jättävät kuitenkin peittoon joitain jäsenvaltioiden välisiä eroavaisuuksia, jotka osoittavat, että ammatillisen koulutuksen laatua olisi mahdollista kehittää niissä maissa, joissa sen tulokset jäävät EU:n keskiarvon alapuolelle.

Ammatilliseen koulutukseen osallistuvien nuorten absoluuttinen lukumäärä ja heidän osuutensa kaikista keski-asteen oppilaista on laskenut EU:ssa viime vuosina.

Keskiasteen ammatillisessa peruskoulutuksessa olevien kokonaismäärä EU:ssa on pudonnut vuoden 2013 jälkeen noin 500 000:lla (4,7 prosenttia) niin, että se oli 10 309 154 vuonna 2015. Tämä laskeva suuntaus oli selvästi nähtävissä kaikissa neljässä maassa, joissa oli suurin ammatillisen koulutuksen oppilasväestö, joka muodostaa yli 50 prosenttia EU:n kaikista ammatillisen koulutuksen oppilaista.

Ammatillisen koulutuksen oppilaiden suhteellinen osuus laski vuosina 2013–2015 näin ollen 48,9 prosentista 47,3 prosenttiin.

Maiden välillä on kuitenkin paljon vaihtelua niiden ammatillisten koulutusjärjestelmien absoluuttisen ja suhteellisen koon osalta. Tämä johtuu osittain siitä, että eri maissa tarjottavat ammatilliset koulutusohjelmat poikkeavat toisistaan.

Monissa EU-maissa on suhteellisen suuri osuus nuoria, jotka valitsevat yleissivistävän keskiasteen koulutuksen mutta eivät jatka korkea-asteen opintoihin (kuvio 9).

Suurelle osalle näistä nuorista olisi mahdollista tarjota tilaisuuksia ammatillisen tutkinnon – joko keskiasteen, sen jälkeisen tai korkea-asteen ammatillisen tutkinnon – suorittamiseen.

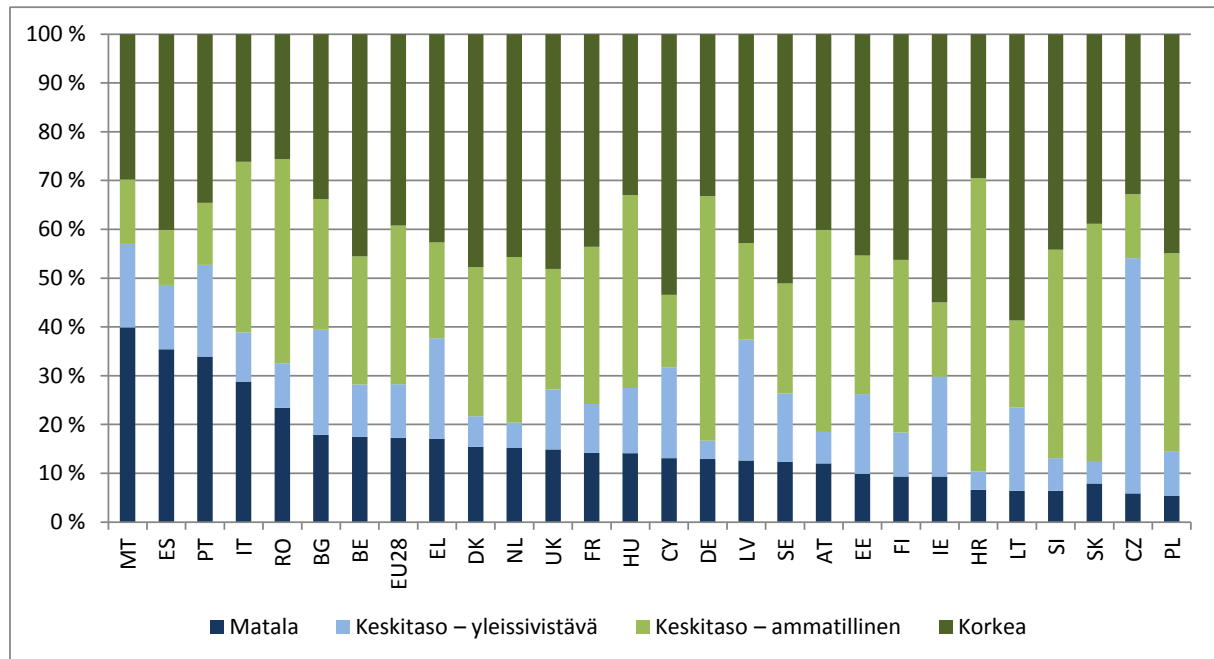
Jäsenvaltiot voivat lähestyä ammatillisen peruskoulutuksen laajentamista eri tavoin huomioiden erilaisten tutkintojen kysyntä työmarkkinoilla. Keskiasteen ammatillisen koulutuksen houkuttelevuuden ja tarjonnan kehittäminen on erityisen hyödyllistä maissa, joissa koulutuksen keskeyttäjien osuus on suuri. Näissä maissa ammatillinen koulutus voisi merkittäväällä tavalla lisätä tutkinnon suorittaneiden osuutta.

Maissa, joissa on suuri osuus yleissivistävän keskiasteen suorittaneita, jotka eivät jatka korkea-asteen opintoihin, keskiasteen jälkeisen koulutuksen, joka ei ole korkea-asteen koulutusta, tai alimman korkea-asteen ammatillisen koulutuksen tarjonnan laajentaminen voisi olla hyödyllinen vaihtoehto.

Pitkäaikaisen nuorisotyöttömyyden vähentämiseksi jäsenvaltioiden pitäisi lisäksi tarjota aikuisille suunnattuja oppimismahdollisuuksia, jotta peruskoulutuksen jo jättäneet nuoret voisivat palata koulutuksen pariin.

Haasteeseen voitaisiin vastata esimerkiksi Euroopan sosiaalirahaston kohdennetummalla käytöllä erityisesti, koska työttömille tarjottava koulutus todettiin yhdeksi Euroopan sosiaalirahaston tehokkaimmista toimenpitealoista kaudella 2007–2013 (osa 3.5).

Kuvio 9 – 30–34-vuotiaiden nuorten aikuisten koulutustaso, 2016



Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus, 2016 [edat_ifs_9914]

Huomautus: Indikaattori osoittaa 30–34-vuotiaiden saavuttaman korkeimman koulutustason.

Ammatillisen koulutuksen etuna on, että sen puitteissa voidaan kehittää taitoja ja osaamista, jotka ovat sellaisinaan hyödyllisiä työmarkkinoilla. Ammatillisten oppilaitosten tarjoaman opetuksen hyödyllisyyttä ja ajantasaisuutta kunkin ammatin kannalta voidaan tarkkailla eri keinoin. Näihin keinoihin kuuluu muun muassa yksityisen sektorin ottaminen mukaan koulutusohjelman, ammatillisten standardien ja oppilaiden testauksen suunnitteluun ja arviointiin. Lisäksi yksi suoraviivaisimmista tavoista varmistaa, että oppilaiden omaksumat taidot vastaavat työmarkkinoiden tarpeita, on toteuttaa osa koulutuksesta oppilaitoksen ulkopuolella, esimerkiksi tekemällä työharjoitteluja.

Tunnetuin esimerkki ammatillisen koulutuksen järjestämisestä tällä tavoin on oppisopimuskoulutus. Oppisopimuskoulutus on virallinen ammatillisen koulutuksen ohjelma, johon kuuluu työkokemuksen (työpaikalla suoritettua käytännön työn) ja koulumaisen oppimisen (oppilaitoksessa tai koulutuskeskuksessa järjestettävien teoreettisen/käytännöllisen

oppimisjaksojen) vuorottelu¹⁶. Koulutuksen hyväksytysti suorittaneen oppilaan pitäisi saada kansallisesti tunnustettu tutkinto.

Työnantajan ja oppisopimuskoulutettavan välillä on usein sopimussuhde, jonka nojalla koulutettava saa palkkaa tekemästään työstä.

Oppisopimuskoulutus ei ole ainoa tapa järjestää työssäoppimista, vaan siihen on myös muita, vähemmän intensiivisiä keinoja. Näitä ovat esimerkiksi koulumuotoinen ammatillinen koulutus, johon liittyy työharjoittelujaksoja; tällöin harjoittelujaksot muodostavat alle 50 prosenttia koulutusohjelman koko kestosta.

Työssäoppimista voidaan toteuttaa myös oppilaitoksissa siten, että koulumuotoisia ohjelmia tarjotaan koulussa sijaitsevassa laboratorioissa, työpajassa, keittiössä tai harjoitteluyrityksessä taikka tekemällä

¹⁶ Euroopan komissio (2015), Apprenticeships – a form of work-based learning.

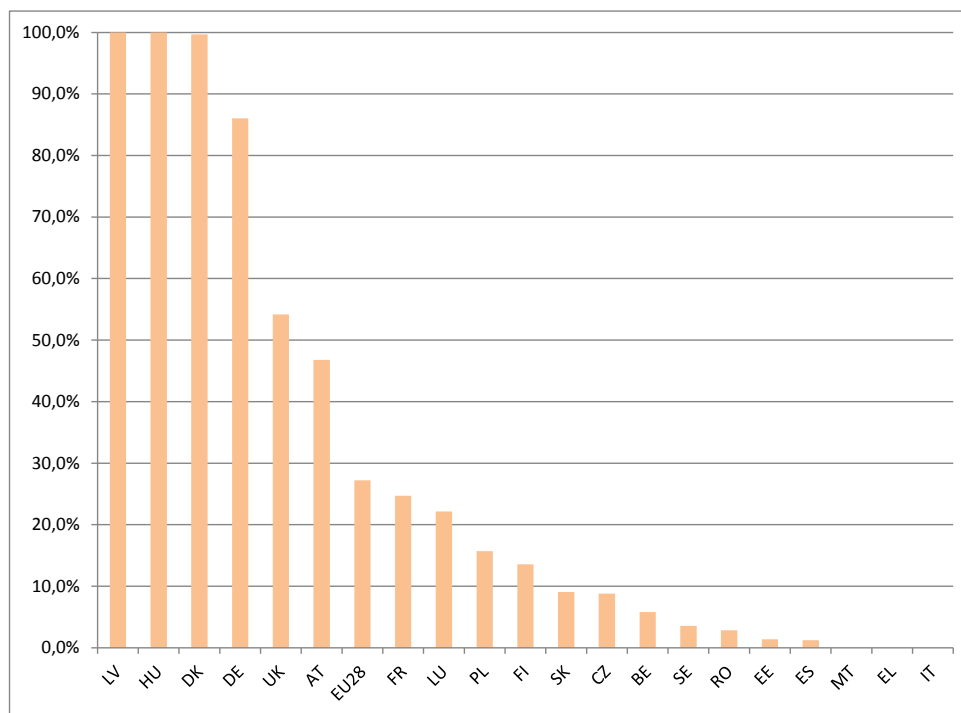
simulaatioita tai todellisia toimeksiantoja¹⁷.

Vertailukelpoista tietoa työssäoppimishjelmien tämänhetkisestä asemasta peruskoulutuksessa eri jäsenvaltioissa on saatavilla vain vähän.

Saatavilla olevien tietojen (kuvio 10) perusteella on kuitenkin selvää, että ohjelmat, joissa on yhdistetty työssäoppimista ja koulumaista opetusta, ovat yleisimpiä Latviassa, Tanskassa, Unkarissa ja Saksassa.

¹⁷ Euroopan komissio (2013), Work-based learning in Europe: Practices and policy pointers
http://ec.europa.eu/education/policy/vocational-policy/doc/alliance/work-based-learning-in-europe_en.pdf

Kuvio 10 – Ammatillisen peruskoulutuksen opiskelijat, joiden opetuksessa on yhdistetty työssäoppimista ja koulumaista opetusta, 2015



Lähde: Eurostat (UOE, 2015 [educ_uoe_enrs04]). Maltaa, Kreikkaa ja Italiaa koskevia tietoja ei ole saatavilla.

Koska laadukkaiden oppisopimuspaikkojen parempi saatavuus helpottaisi laajasti hyväksytyyn näkemyksen mukaan tehokkaasti kestävästä siirtymisestä opinnoista työelämään monissa jäsenvaltioissa, on tärkeää pyrkiä entistä painokkaammin vakuuttamaan yritykset ja erityisesti pienet ja keskisuuret yritykset investoimaan rahaa ja aikaa nuoriin oppijoihin. Muita ratkaistavia haasteita ovat

- pätevien kouluttajien riittävyyden takaaminen,
- asianmukaisten laadunvalvontajärjestelmien laatiminen ja toteuttaminen ja
- rahoituksen ja muun tyyppisen tuen houkuttelevuus tai järjestäminen ammatillisten koulutuslaitosten ja yritysten välisille yhteistyöjärjestelyille.

Aikuiskoulutus ja ammatillinen jatkokoulutus: Nopeasti muuttuvissa työympäristöissä aikuisten on ajantasaistettava ja kehitettävä taitojaan jatkuvasti pysyäkseen kilpailukykyisinä ja tuottavina. Aikuisille suunnattujen

koulutusjärjestelmien on vastattava oppijoiden, yritysten ja yhteiskunnan ilmaisemiin monenlaisiin tarpeisiin. Niiden on tarjottava kaikille yksilöille vaivaton ja oikeudenmukainen mahdollisuus oppia. Erityisesti niille yksilöille, jotka ovat päättäneet peruskoulutuksen ilman nykyisessä taloudellisessa ja yhteiskunnallisessa ympäristössä tarvittavia perustaitoja, pitäisi tarjota tilaisuuksia hankkia nämä taidot myöhemmässä elämänvaiheessa. Taitojen parantamisen ja uudelleenopetuksen avulla voidaan varmistaa, että aikuisilla on hallussaan hyödylliset ja ajantasaiset taidot niin, että he voivat paitsi tehdä työtä, myös osallistua aktiivisesti yhteiskunnalliseen elämään.

Monissa EU:n jäsenvaltioissa niiden aikuisten, joilla on jo erittäin hyvät taidot, on usein helppo päästä jatkokoulutukseen ja sitä kautta ajantasaistaa ja uudistaa taitojaan jatkuvasti. Sen sijaan niillä aikuisilla, joiden taidot ovat heikot ja jotka eniten tarvitsisivat koulutusta, on yleensä eniten vaikeuksia päästä koulutukseen. Näistä syistä heikot perustaidot tai

heikon koulutustason omaavien aikuisten tukeminen on nyt monien jäsenvaltioiden poliittisella asialistalla, usein osana koulutuspolitiikkaa.

Eri puolilla Eurooppaa maat rahoittavat tai yhteisrahoittavat monia eri koulutusohjelmia. Vain muutamissa tapauksissa koulutusohjelmiin liittyy taitojen validointijärjestelyjä, mukaan lukien taitojen alkuarviointia, ohjausta ja tiedotuskampanjoita. Monissa tapauksissa kuitenkin vain harvat aikuiset saavat mahdollisuuden osallistua laadukkaisiin ja hyödyllisiin koulutusohjelmiin, joissa he voivat parantaa taitojaan tai kouluttautua uudelleen.

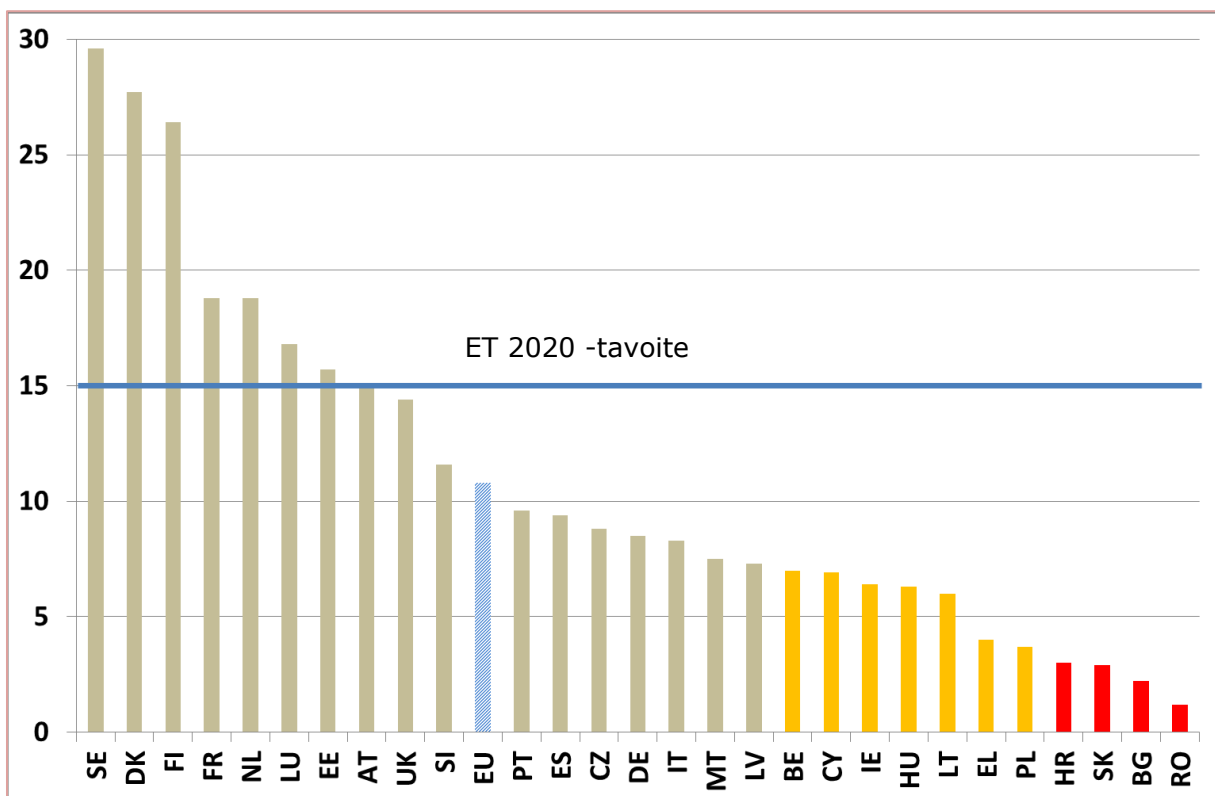
Euroopan komissio ehdotti vuonna 2016 osaamisohjelmapaketin yhteydessä **taitotakuuta**, joka auttaisi vähentämään eriarvoisuutta sekä vastaamaan osaamisvajeeseen ja työmarkkinoiden nouseviin tarpeisiin, jotka edellyttävät entistä parempia taitoja. Taitotakuun kautta jäsenvaltiot voisivat varmistaa, että vähän

koulutetuille aikuisille tarjotaan väylä taitojen parantamiseen. Taitojen parantamiseen tulee sisältyä

- a) yksilön taitojen arviointi ja mahdollisten puutteiden kartoittaminen,
- b) räätälöity koulutuspaketti ja
- c) taitojen validointi.

Jäsenvaltiot sopivat koulutuksen avoimen koordinoitimenetelmän (ET 2020) puitteissa vuoteen 2020 mennessä saavutettavasta tavoitteesta, jonka mukaan vähintään 15 prosentin 25–64-vuotiaasta aikuisväestöstä pitäisi osallistua koulutukseen. Vuonna 2016 tulosten keskiarvo oli kuitenkin vain 10,8 prosenttia. Valitettavasti koulutukseen osallistuvat yleensä vähiten henkilöt, jotka palaavat työhön työttömyysjakson jälkeen, vanhemmat henkilöt ja henkilöt, joiden ammatti ei edellytä lainkaan tai edellyttää vain vähän koulutusta, – toisin sanoen henkilöt, joilla olisi suurin tarve ajantasaisaa ja parantaa taitojaan.

Kuvio 11 – Osallistuminen aikuisten elinikäiseen oppimiseen (25–64-vuotias väestö, prosentteina, 2016)



Tutkintojen läpinäkyvyys ja vertailtavuus jäsenvaltioiden kesken lisää jäsenvaltioiden luottamusta toistensa tutkintojen laatuun ja helpottaa oppijoiden ja työntekijöiden liikkuvuutta. Tätä varten jäsenvaltiot käyttävät tutkintojensa tasojen määrittämisessä kahdeksantasoista eurooppalaista tutkintojen viitekehystä ja ilmoittavat myöntämässään uusissa tutkintotodistuksissa eurooppalaisen tutkintojen viitekehysten tason ja kansallisen tutkintojen viitekehysten tason.

Virallisen koulutusjärjestelmän ulkopuolella hankitut taidot jäävät usein dokumentoimatta ja vaille virallista tunnustamista. Jäsenvaltiot ovat sopineet laativansa vuoteen 2018 mennessä kansalliset järjestelyt epävirallisen ja arkioppimisen validoimiseksi¹⁸. Jäsenvaltiot ovat erityisesti sopineet tarjoavansa taitojen arvioinnin kaikille työttömille mieluummin puolen vuoden kuluessa arviointitarpeen toteamisesta. Taitojen arvioinnissa kartoitetaan yksilön tiedot, taidot ja osaaminen epävirallisen ja arkioppimisen validoinnin valmistelemista ja/tai ammatillisen uudelleensuuntaus- tai koulutushankkeen suunnittelemista varten. Arvioinnista on tästä syystä hyötyä erityisesti vähän koulutetuille henkilöille, työttömille ja henkilöille, jotka ovat vaarassa joutua työttömiksi, maahanmuuttajille, nuorille ja ammatinvaihtoa suunnitteleville. Parhaat mahdollisuudet virallisen koulutuksen ulkopuolella hankittujen taitojen validoimiseksi ovat helposti saatavilla ja johtavat tutkinnon tai tutkinnon osan validointiin.

Vakiintuneet **taitojen hallintajärjestelmät** voivat auttaa rakentamaan ja optimoimaan nykyisen

ja tulevan työvoiman taitoja ja osaamista. Tehokkaat järjestelmät perustuvat luotettavaan taitoja koskevaan tiedonhankintaan, jonka pohjan muodostavat luotettavat taitojen arvioinnin, ennakoinnin ja ennustamisen mekanismit. Hankitut tiedot auttavat osaltaan ohjaamaan koulutuspolitiikkaa ja uraohjauspalveluiden toimintaa.

Komissio on pyrkinyt vastaamaan digitaalisten taitojen kehittämishaasteisiin EU:ssa digitaalitaitoja ja työpaikkoja edistävän koalitionsa¹⁹ kautta ja on laatinut yhteisen **eurooppalaisen digitaalisten taitojen puitekehysten**, jossa esitetään jokaisen kansalaisen nykypäivänä tarvitsemat digitaali-osaamisen alueet. Jäsenvaltiot käyttävät puitekehystä ja siihen liittyvää arviointivälinettä opetussuunnitelmien, oppimistulosten tai opettajakoulutuksen kehittämisessä.

Samantapaista työtä on tehty myös laadittaessa **eurooppalaista yrittäjyystaitojen viitekehystä** (EntreComp), jota voidaan käyttää pohjana kehitettäessä yrittäjyystaitoja tukevia opetussuunnitelmia ja oppimistehtäviä.

Lisäksi komissio tukee eurooppalaisten alakohtaisten taitoyhteenliittymien perustamista alakohtaisten taitostrategioiden laatimiseksi, tietyillä aloilla nousevien taitotarpeiden ennakoimiseksi ja ammatillisten koulutusjärjestelmien kannustamiseksi vastaamaan näihin tarpeisiin. Alakohtaiset taitoyhteenliittymät pyrkivät tarjoamaan uusia taitoja strategisilla aloilla, jotka ovat välttämättömiä kasvua ja työpaikkoja, kilpailukykyä, energiaa ja ilmastonmuutosta koskevien Euroopan tavoitteiden saavuttamiseksi. Esimerkiksi uusiutuvaa energiaa ja vihreää teknologiaa käsittelevä yhteenliittymä pyrkii vähentämään osaamisvajeita sekä osaamisen kysynnän ja tarjonnan kohtaamattomuutta varmistaakseen

¹⁸ Epävirallisen ja arkioppimisen validoinnista annetun neuvoston suosituksen (2012/C 398/01) mukaisesti.

¹⁹ Katso digitaalitaitoja ja työpaikkoja käsittelevät tietokoosteet.

Euroopan globaalinen johtoaseman uusiutuvan energian alalla ja tukeakseen siirtymistä uudenaikaiseen vähähiiliseen talouteen, jonka keskiössä on hiilivapaa energiasektori.

4. POLITTIKAN TILANTEEN RISTIINTARKASTELU

Taitojen kehittäminen: Koulunkäynnin keskeyttämistä vähentävät politiikat [ks. koulutuksen keskeyttäjiä käsittelevä tietokooste] tukevat myös kaikkien nuorten vähimmäiskoulutustason tavoitetta, joka on edellytys lisätaitojen kehittämiseksi joko myöhemmissä opinnoissa tai työmarkkinoilla.

Jäsenvaltiot edistyivät jonkin verran perustaitojen omaksumisessa:

- Bulgaria helpotti vähäosaisten oppilaiden pääsyä laadukkaaseen koulutukseen,
- Portugalin paikallisviranomaiset ja koulu-yhteistyö toteuttavat yhteistyössä kansallista suunnitelmaa koulumenestyksen tukemiseksi,
- Irlanti asetti tavoitteet luku- ja kirjoitustaidolle sekä matemaattisille taidoille heikommin suoriutuviin kouluissa sekä melko kunnianhimoiset heikosti ja parhaiten suoriutuviin oppilaita koskevat kansalliset tavoitteet vuodelle 2025,
- Tšekki tukee esiasteen, perusasteen ja keskiasteen oppilaitoksia sosiaalisesti syrjäytyneillä alueilla laadulla yksilöllisiä integrointisuunnitelmia ja panemalla ne täytäntöön ja
- Romania toteuttaa Euroopan sosiaalirahaston hanketta, jolla houkuttelee hyvätasoisia opettajia heikommassa asemassa oleviin kouluihin, ja on alkanut ottaa käyttöön uusia osaamispohjaisia opetussuunnitelmia ylemmällä perusasteella.

Ammatillinen peruskoulutus: Hiljattain ammatillisesta koulutuksesta valmistuneet työllistyivät paremmin kuin hiljattain yleissivistävästä keskiasteen koulutuksesta valmistuneet. Keskimääräiset tulokset jättävät kuitenkin peittoon joitain jäsenvaltioiden

välisiä eroja, jotka osoittavat, että ammatillisen koulutuksen laatua olisi mahdollista kehittää EU:n keskiarvon alapuolelle jäävissä maissa (Belgiassa, Kreikassa, Espanjassa, Ranskassa, Italiassa, Latviassa ja Romaniassa). Lisäksi monissa EU:n jäsenvaltioissa (Tšekissä, Kreikassa, Espanjassa, Maltalla ja Portugalissa) melko suuri osa nuorista ei ole suorittanut keskiasteen tutkintoa tai on suorittanut yleissivistävän keskiasteen koulutuksen mutta ei suorita korkea-asteen tutkintoa.

Aikuiskoulutus ja aikuisten taidot: Aikuiskoulutukseen osallistuvien osuus ylittää ET 2020 -puitteiden viitearvon (15 prosenttia) seitsemässä maassa: Tanska, Viro, Ranska, Luxemburg, Alankomaat, Suomi ja Ruotsi. Vähäisintä osallistuminen oli Bulgariassa, Unkarissa, Romaniassa ja Slovakiassa.

Taitojen ja tutkintojen läpinäkyvyys ja tunnustaminen: Tähän mennessä 24 jäsenvaltiota on liittänyt kansalliset tutkintojen viitekehyksensä eurooppalaiseen tutkintojen viitekehykseen ja 16 jäsenvaltiota on lisännyt eurooppalaisen tutkintojen viitekehyksen tasot kansallisiin tutkintotodistuksiinsa tai on asettanut määräajan niiden lisäämiselle.

Epävirallisen oppimisen ja arkioppimisen validointi: Jäsenvaltiot ovat valmistelemaan kansallisia järjestelyjä virallisen koulutusjärjestelmän ulkopuolella hankittujen taitojen validoinnille. Edistymisessä on suuria eroja ja tekemistä on vielä paljon ennen vuodelle 2018 asetettua määräaika. Esimerkiksi vuonna 2014 tehdyssä validointia Euroopassa koskevassa kartoituksessa 15 jäsenvaltiota (Bulgaria, Tšekki, Tanska, Saksa, Irlanti, Kreikka, Espanja, Kypros, Liettua, Malta, Itävalta, Portugal, Romania, Slovakia ja Yhdistynyt kuningaskunta) ilmoitti, että taitojen arviointijärjestelmää, joka on yksi kansallisten validointijärjestelyiden osa, ei ollut toteutettu.

Taitojen hallinta: Työmarkkinoiden kysynnän säännöllinen seuranta on välttämätöntä, ja järjestelmä, jonka

avulla voidaan seurata eri ammattien kysyntää tai ylitarjontaa, on työmarkkinoiden tiedonhankintajärjestelmän olennainen osa. Tästä huolimatta monissa jäsenvaltioissa ei ole tällä hetkellä käytössä hyviä seurantamekanismeja. Vain kolmasosa jäsenvaltioista seuraa työvoiman kysynnän kehittymistä ja toisella kolmasosalla on vain osittaisia tietoja²⁰.

Digitaaliset taidot: Digitaalistrategian tulostaulu mittaa eurooppalaisen digitaalitalouden edistymistä digitaalitalouden ja -yhteiskunnan indeksillä (DESI). Digitaalitalouden ja -yhteiskunnan indeksi on yhdistelmäindeksi, jossa esitetään yhteenveto asiaankuuluvista Euroopan digitaalista suorituskkyä mittaavista indikaattoreista ja seurataan EU:n jäsenvaltioiden edistymistä digitaalisen kilpailukyvyn suhteen²¹. Digitaalisten taitojen kehittymistä seurataan indeksin inhimillistä pääomaa koskevalla ulottuvuudella. Parhaiten perustaidoissa ja käytössä suoriutuvat Tanska, Luxemburg, Alankomaat, Suomi, Ruotsi ja Yhdistynyt kuningaskunta. Edistyneissä taidoissa ja kehittämisessä suoriutuvat parhaiten Irlanti, Itävalta, Suomi, Ruotsi ja Yhdistynyt kuningaskunta. Bulgaria, Kreikka ja Romania suoriutuvat heikoimmin molemmilla osa-alueilla.

Päiväys: 29.9.2017

²⁰ Laadullinen tieto, joka perustuu Euroopan komission julkaisuun Mapping and analysing bottleneck vacancies in EU labour markets, 2014.

²¹ <http://ec.europa.eu/digital-agenda/en/digital-agenda-scoreboard>